שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים: אתמר קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ ר' שמואל בר נחמני אמר הרי זה בור ר' ינאי אומר ה"ז כותי רב אחא בר יעקב אומר הרי זה מגוש אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא כרב אחא בר יעקב דאמרי אינשי רטין מגושא ולא ידע מאי אמר תני תנא ולא ידע מאי אמר ת"ר [א]איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית בברכותיה דברי ר' מאיר וחכ"א כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' יונתן בן יוסף אמר כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה [ב]אחרים אומרים אפילו קורא ושונה ולא שימש ת"ח זהו ע"ה קרא ולא שנה הרי זה בור לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר [1]וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה: [2]ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב אמר רבי יצחק אלו ששונים הלכות פשיטא מהו דתימא שונין בחטא וכדרב הונא [ג]דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו קמ"ל תנא התנאים מבלי עולם מבלי עולם ס"ד אמר רבינא שמורין הלכה מתוך משנתן תניא נמי הכי א"ר יהושע וכי מבלי עולם הן והלא מיישבי עולם הן שנאמר [ד][3]הליכות עולם לו אלא שמורין הלכה מתוך משנתן: אשה פרושה וכו': ת"ר בתולה צליינית ואלמנה שובבית וקטן שלא כלו לו חדשיו הרי אלו מבלי עולם איני והאמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה יראת חטא מבתולה דר' יוחנן שמעה להההיא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה רבש"ע בראת גן עדן ובראת גיהנם בראת צדיקים ובראת רשעים יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם קיבול שכר מאלמנה דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיבבותך אמרה ליה רבי ולא [ה]שכר פסיעות יש לי כי קאמר כגון יוחני בת רטיבי מאי קטן שלא כלו לו חדשיו הכא תרגימו זה ת"ח המבעט ברבותיו רבי אבא אמר זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה [ו]דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב מאי דכתיב [4]כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה [ז]זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה [ח]זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה ועד

שקרא. מקרא: **ושנה.** משנה: **ולא שימש תלמידי חכמים.** ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה מה הם. רשע הוא שאין תורתו על בורייה ואין ללמוד הימנו שע"י הטעמים יש חילוק באיסור והיתר ובדיני ממונות לזכות ולחייב ובטהרות לטמא ולטהר כדאמר בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי ואמר מאי בינייהו איכא בינייהו כך וכך וערום הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא שבקי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד כתלמידי חכמים: **אתמר** גרס: **ה"ז ע"ה.** שחשוד על המעשרות ועל הטהרות: **בור.** גרוע מעם הארץ: **כותי.** ואסור לאכול פיתו ויינו דכיון שלא שימש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה אלא להראות עצמו כת"ח: **מגוש.** מכשף האוחז את העינים וגונב את הלבבות. ואף זה כן: **רטין.** תרגום חובר חבר (דברים יח) הוא מגוש. לוחש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה הם ומה פירושם אלא כך מעשיהם שהמכשפות בא ע"י אותם הלחשים: **תני תנא.** ואף זה תנא שלא שימש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא: **איזהו עם הארץ.** שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא: **כל שאינו קורא ק"ש.** דהא ודאי אינו יודע כלום. אבל יודע לקרות וקורא לא ע"ה הוא: **ששונין הלכות.** שלא שימשו לתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות: **הלכות.** משניות: **פשיטא.** דהכי הוא אלא כמאי נדרשיה אי לאו בהכי: **הופרה לו.** דומה בעיניו היתר: **מבלי עולם ס"ד.** ומה הם גורמין לאחרים: **שמורין הלכה מתוך משנתן.** קאמר שמבלין עולם בהוראות טעות דכיון דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שמדמין לה דבר שאינו דומה ועוד יש משניות הרבה (במשניות) דאמרינן הא מני פלוני הוא ויחידאה היא ולית הלכתא כוותיה ועוד שאין יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה כדברי מי הלכך מורין הוראות טעות: **הליכות עולם לו.** השונה הלכות עולם שלו בזכותו: **צליינית.** בעלת תפלה: **ואלמנה שובבית.** בעלת שכינות הולכת ומבקרת שכינותיה תמיד: **הרי אלו מבלי עולם.** שאינן אלא נואפות ומכשפות ומראות עצמן כצדקניות שלא יבדקו אחריהן: **קטן שלא כלו לו חדשיו.** לקמן מפרש: **וקיבול שכר מאלמנה.** שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואזיל למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר: **בראת צדיקים.** לנחול ג"ע: **בראת רשעים.** לירש גיהנם: **שלא יכשלו בי בני אדם.** להפסיד חלקם על ידי מגן עדן ולירש גיהנם: **כי קאמר.** מבלי עולם: **כגון יוחני בת רטיבי.** אלמנה מכשפה היתה וכשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכשפים ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפלתי והולכת וקוטרת כשפיה והולד יוצא פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא: **המבעט ברבותיו.** וקרי ליה קטן שלא כלו לו חדשיו על ידי שימיו מתקצרין כדאמרינן בפרק קמא דחגיגה (דף ה.): **כי רבים חללים הפילה.** באשה זרה משתעי. ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: **זה תלמיד שלא הגיע כו'.** הפילה לשון נפל שלא כלו לו חדשיו: **ועצומים.** לשון עוצם עיניו (ישעיה לג) שסוגרים פיהם ואינם מורים (לצורכי) הוראה:

ועד

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור. תימה כמאן ס"ל לא כאחרים ולא כר' יהודה דלאחרים לא קרו בור [א]אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (ב"מ דף לג:) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה נינהו: **כל** שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ. תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (גיטין דף סא.) ובפ' ג' שאכלו (ברכות דף מז:) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר"מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו' ובפ' חומר בקודש (חגיגה דף כב.) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית א"נ לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף לט:): **בירושלמי** אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעגת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א"ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא צליינית [ט] ואלמנה שובבית [י]כמי חגלה נפגת שם בים] ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולה צליינית מליימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא כפירקו ומבזה את הגדולים ממנו א"ר יוסי זהו שבן תשע ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה והן מתות על ידו והוא פטור דבי פירש מליימה אובדת בתוליה מחמת לומות בתוליה נושרות אבל מורי אחי הרב ר"מ פי' עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' לידן צליינית ואילו למה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא ידקו אחריה ומזנה ואובדת בתוליה:

ועד

מסורת הש"ס

א) ברכות מז: [ע"ש דזהו דעת ר' אליעזר אבל ר' מאיר ס"ל שם דכל שאינו אוכל חולין בטהרה וכן איתא בגיטין סא. וכן תמצא שאר שיטות ועי' בתוס' ד"ה כל ובתוס' גיטין סא.], ב) [לפמ"ש תוס' לעיל יב. ד"ה אחרים וע"ש מ"ש על הגליון יתיישב גם הכא], ג) קדושין כ. מ. ע"ש יומא פו: פז. ערכין ל: מ"ק מ:, ד) [מגלה כח: ושם איתא אל תקרי הליכות אלא הלכות], ה) [ב"ק קו.], ו) ע"ז יט: [ע"ש], ז) בע"י: לגריס, ח) אלא נקרא ולא שנה כו'. מהרש"א, ט) [מליימה אובדת בתולים], י) כ"ה בירושלמי. רש"ל.

* * *

גליון הש"ס

גמ' דאמר ר' אבהו. נ"ל אבא:

* * *

מוסף רש"י

איזהו עם הארץ. שדברו חכמים בכל מקום (ברכות מז:). **ולא שימש ת"ח.** היא הגמרא המלמדת בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך, והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים (שם). **זרע אדם וזרע בהמה.** כלומר החכמים והבורים כולם אזרעם לפרוסם ולרבותם (חולין ה.). **ולא שכר פסיעות יש לי.** אם יש בית הכנסת בשכונתי ואני באה לבית מדרשך להתפלל (ב"מ קז.). **כי רבים חללים הפילה.** לשון נפל שלא מלאו ימיו, כלומר תלמיד שלא מלאו ימיו רבים חללו (ע"ז יט.). **ועצומים כל הרוגיה.** המתעלמים והמחרישים ומתאפקים מלהורות, הורגין את דורן, ועצומים לשון ועוצם עיניו (שם).

* * *

תוספות שאנץ

הרי זה בור. בור גרוע מעם הארץ: רטין מגישא לוחש המכשף את לוחשיו ואינו יודע מה הם ומה פירושם אלא כך מעשיהם שמכשפות בא על ידי לחשים: תני תנא אף תנא זה שלא שמש תלמידי חכמים בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה הוא. ל"ה: איזהו עם הארץ פ"ה שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא: כל שאינו קורא ק"ש דהא ודאי לא ידע מידי אבל ידע לקרות וקורא לאו עם הארץ הוא דברי ר' מאיר. וי"מ דהך ברייתא מתניא לענין זימון שאין מזמנין על עם הארץ. עוד מצי למימר דמיתניא לענין דאמרי' פרק ואלו עוברין שעם הארץ פסול לעדות ואין מכריזין על אבדתו אבל ק' מההיא דפ' הנזקין (דף ס"א) דקאמר איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו ולענין מאי מיתניא אי לענין זימון ליתא דאמרי' בפרק שלשה שאכלו דעם הארץ שאינו מעשר פירותיו דהיינו עם הארץ דרבנן. ואי לענין דמאי ליתא דהא מי שחשוד על טהרות אינו חשוד על הדמאי כדמוכח בפ"ק דיבמות ועוד ק' דר"מ אדר' מאיר דהכא קאמר דהוי עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה ויש לומר דההיא דהתם לענין דההיא

עין משפט נר מצוה

בח א מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ד [ופ"י מהל' סנהדרין הל' ח] טוש"ע י"ד סימן רמב סעיף יג:

כט ב מיי' שם [ושם] טוש"ע שם סעיף יד:

* * *

תורה אור השלם

1. הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה: ירמיהו לא כו
2. יְרָא אֶת יְיָ בְּנִי וָמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב: משלי כד כא
3. עָמַד וַיְמֹדֶד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: חבקוק ג ו
4. כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ: משלי ז כו

* * *

תוס' שאנץ (המשך)

אלו עוברין מיתניא. ואור"י דההיא דהניזקין [א] דההיא דנותנין לעם הארץ בנות חברים גדולות ופוסקין להם על מנת שלא תעשה על גביו טהרות ריש"ב"ג"א' אין צריך לפסוק שאפי' לא פסק עמו כן הדין שלא תעשה על גביו טהרות אלא בפרישות אחר תינהוג גם כשהיא תחתיו. ואחר כך שונה רשב"ג איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו וה"ק איזהו עם הארץ שישאנו לו חבר בתו בזה הענין שתנהוג טהרה תחתיו כל שאינו אוכל כו'. וחכמים אומרים אפי' למי שאינו מעשר פירותיו משיאין לו בת חבר: אחרים אומרים אפי' קרא ושנה משמע מהכא דאחרים לא הוי ר' מאיר ואע"ג דבכוליה תלמודא אמרי' מאן אחרים ר' מאיר נ"ל דברוב מקומות הוו אחרים ר' מאיר כדאמרינן מאן יש אומרים ר' נתן ובפ"ק דגיטין גר' [ב] יש אומרים לא היינו ר' מאיר אלא ר' נתן דברוב המקומות יש אומרים היינו ר' נתן: המורים הלכה מתוך משנתם שמבלים עולם בהוראת טעות דכיון דאינם יודעים טעם המשנה מדמים להם דבר שאינו דומה. ויש אומר' משניות הרבה דאמר הא מני פלוני היא ויחידא היא ולית הלכתא כותיה ומורים בטעות ל"ה: בתולה צליינית בעלת תפלות ואלמנה שבבית בעלת שכנית הולכת ומבקרת שכינותיה תמיד שאינן אלא מנאפות ומכשפות ומראות עצמן כצדקניות שלא יבדקו אחריהן ל"ה. כגון יוחני בת רטבי פ"ה אלמנה מכשפנית היתה וכשמגיע עת לדת האשה עוצרת האשה במכשפות ולאחר שמצטערת האשה הרבה היתה אומרת יוחני אלך ואבקש אולי תשמע תפלתי והולכת ופותחת הכלי שהיו הכשפים בתוכו וסותרת הכשפים ואז הולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מקשקשי' בתוך הכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא השכיר וסתר את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולד נולד וידעו כל העולם כי בעלת כשפים היא ל"ה: המבעט ברבותיו וקרי ליה קטן שלא כלו חדשיו על ידי שימיו מתקצרין כדאמ' פ"ק דחגיגה.

א) נ"ל דהסיא דהניזקין מתניא לענין שנותנין לע"ה בנות חברים וכו' והוא בתוספתא דע"ז פ"ג ועי' בתוס' גיטין שם ד"ה איזה.

ב) נ"ל יש אומרים אחר דברי ר' נתן וע"כ דר"א אלו אינו ר"נ אלא דברוב המקומות וכו'.